

ขอฟุดเรื่องน้ำท่วมด้วยคน

*สมศักดิ์ เร่งเพียร

“ถึงเวลาที่ธรรมชาติมาเอาคืนแล้ว”

“ฟ้าดินท่านคงมาลงโทษพวกเรา”

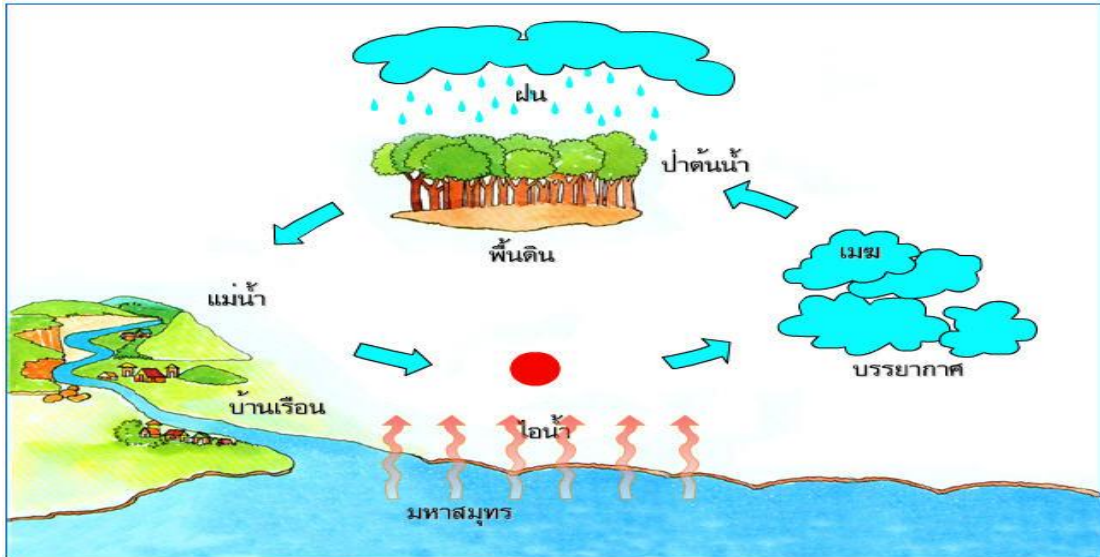
“อยากเอาเปรียบธรรมชาติกันมากนัก”

เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๕๔ คำพูดเหล่านี้ พวกเราคงจะได้ยินกันอยู่ทั่วไป เพราะประเทศไทยเราต้องประสบกับปัญหาน้ำท่วมครั้งใหญ่ แม้จะมีความพยายามจากทุกภาคส่วนที่จะช่วยกันบริหารจัดการปริมาณน้ำ ไม่ให้ก่อปัญหาภัยกับพี่น้องประชาชนอย่างเต็มกำลังกันทุกฝ่าย แต่ผลที่ได้รับคือน้ำท่วมเกือบทั่วประเทศ ซึ่งจากข้อมูลสรุปออกมาปรากฏว่าจังหวัดที่น้ำท่วม มีถึง 65 จังหวัด จากบทเรียนหรือประสบการณ์ครั้งนี้ ทำให้มีการวางแผนรับมือน้ำในหน้าฝนปี พ.ศ.๒๕๕๕ กันอย่างเต็มที่ ในส่วนภาครัฐบาลมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาหลายชุด ส่วนภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการก็มีการประชุมวางแผนรับมือน้ำท่วม เพื่อไม่ให้เกิดน้ำท่วมซ้ำเติมในปีนี้อีก ในส่วนของประชาชนก็วิ่งวอนและรอดูผลงานที่หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการป้องกันน้ำท่วม ด้วยใจไม่เป็นสุขว่าจะเกิดผลพวงเหมือนปีที่แล้วหรือไม่ เพราะเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ก็ยังบอบช้ำ สภาพบ้านเรือนและวิถีชีวิตก็ยังไม่เข้าที่เข้าทางเหมือนเดิม ฝนเจ้ากรรมก็มาตกตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๕ ประกอบกับมีการพยากรณ์ไว้ล่วงหน้าว่า จะมีจำนวนพายุพัดผ่านเข้าประเทศไทย ตั้งแต่ต้นปีเป็นต้นไป และอาจก่อให้เกิดน้ำท่วมเช่นเดิมได้

จากข้อมูลข้างต้น จึงขอฟุดเรื่องน้ำท่วมในเชิงวิชาการที่ได้รู้เรียนมาด้วยคน ภาวะน้ำท่วมที่เราท่านพบเห็นกันอยู่นั้น เกิดจากภาวะน้ำมากโดยที่เราไม่มีภาชนะหรือแหล่งน้ำคอยรับน้ำหรือกักเก็บไว้ น้ำที่ตกมาจากฟ้าจึงเอ่อล้นหรือไหลบ่าลงสู่ที่ต่ำ(ที่ราบลุ่ม) จนเกินกว่าที่พื้นที่นั้นจะรับได้ เราจึงเรียกว่า น้ำท่วม แต่หากเรามีการจัดการที่ดีไว้แต่ในอดีตหรือเนิ่นๆ เราก็จะสามารถรับมือกับปริมาณน้ำมหาศาลเหล่านั้นได้ โดยหลักวิชาการเราขอย้อนดูวัฏจักรของน้ำในโลกใบนี้ว่า การตกของฝนที่เป็นอยู่ อาจเป็นภาวะที่ปกติที่ตกอยู่ในแถบมรสุมบ้านเราอยู่แล้ว แต่เนื่องจากสภาพสมดุลธรรมชาติได้ถูกรบกวนให้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง ทำให้เราพบเห็นปริมาณน้ำฝนที่มีปริมาณน้อยมาโดยตลอดนับสิบปี

* ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๕ กรมป่าไม้

จนซาซิม ประกอบกับแม่น้ำ ลำคลองที่อยู่ตามลุ่มน้ำต่างๆ ก็กลับตื้นเขิน ความสามารถในการรับปริมาณน้ำจึงลดลง เพราะถ้าเราคิดแบบหลักการต่างๆ ไป จะเห็นว่าปริมาณน้ำที่อยู่ในโลกเราใบนี้ ก็มีปริมาณเท่าเดิม ถูกกักเก็บอยู่ในแม่น้ำ ทะเลสาบ ทะเล และมหาสมุทร

เมื่อแสงแดดส่องลงมายังพื้นน้ำ น้ำก็จะระเหยกลายเป็นไอน้ำลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า จับตัวกันเป็นก้อนเมฆที่เห็นอยู่ทั่วไป เมื่อมีปริมาณมากเข้า ประกอบกับสภาวะที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยที่เอื้ออำนวย ก็จะรวมตัวกันเป็นเมฆฝนพร้อมที่จะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำ เมื่อลอยไปกระทบกับความเย็น โดยเฉพาะผืนป่าที่อยู่บนยอดเขาหรือปัจจัยอื่น ก็จะตกลงมาเป็นฝน เมื่อฝนตกลงมาก็จะมีการอุ้มน้ำบางส่วนไว้บนใบไม้ ใบหญ้า ลำต้นไม้ บางส่วนก็จะตกลงสู่พื้นดินโดยตรง บางส่วนไหลลงตามลำต้น บางส่วนหยดจากใบไม้ กิ่งไม้ตกลงมา เมื่อถึงพื้นดินก็จะซึมลงสู่ใต้ดิน บางส่วนไหลบ่าตามหน้าดิน บางส่วนระเหยกลับสู่ท้องฟ้า ส่วนที่ไหลบ่าหรือซึมลงชั้นใต้ดิน ก็จะไหลลงสู่ที่ต่ำ เกิดเป็นลำห้วยลำธารกลายเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ขนาดใหญ่ที่เราเรียกว่าลำน้ำ คลอง แม่น้ำ ไหลไปให้ประชาชนได้ใช้อุปโภคบริโภคกันทั่วหน้า แต่ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้หรือผืนป่าของเราถูกทำลายลงจนถึงจุดวิกฤติที่จะเป็นปัจจัยแห่งการช่วยให้ฝนตกได้อย่างหนึ่ง ป่าไม้ที่จะช่วยอุ้มน้ำ หรือปกคลุมดินช่วยให้ดินร่วนซุยหรือมีสภาพที่จะซับน้ำในรูปแบบของฟองน้ำบนภูเขาที่ไม่มีอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดฝนตกลงมาตามฤดูกาลทำให้มีการไหลบ่าหน้าดินมากกว่าที่ควรเป็น ไม่มีน้ำซึมลงใต้ดินเท่าที่ควร จึงเกิดภาวะน้ำป่ากัดเซาะหน้าดินไหลบ่าลงสู่แม่น้ำลำคลองที่เป็นภาชนะหรือแหล่งเก็บน้ำของเรา ตะกอนดินที่ถูกกัดเซาะเหล่านี้เอง ที่จะไหลไปกับน้ำลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำให้แม่น้ำตื้นเขิน รองรับน้ำได้ปริมาณน้อยลง ปริมาณน้ำที่ไหลลงมาจึงต้องเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมเรือสวนไร่นา และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชาชน ยังมีชุมชนที่อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำมากหรือก่อสร้างขวางทางน้ำมาก ยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรง ต่อชุมชนนั้นๆ

แนวทางแก้ไขเรื่องเหล่านี้ จึงต้องมีการบริหารจัดการจากทุกภาคส่วน และต้องได้รับความร่วมมือที่ดีจากประชาชนโดยทั่วไปด้วย เราลองมาดูพื้นที่ของประเทศอย่างกว้างๆ เราสามารถแบ่งพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำได้ ๓ ส่วน คือ ๑) ส่วนที่จะต้องอุ้มซับและชะลอการไหลบ่าของน้ำ ซึ่งเราเรียกว่าพื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่นี้เองที่จะต้องมีการรักษาและฟื้นฟูให้เป็นแหล่งต้นน้ำให้ได้ โดยการสร้างป่าให้เกิดขึ้นและเป็นป่าในลักษณะที่คล้ายกับป่าธรรมชาติมากที่สุดเท่าที่ทำได้ ๒) แหล่งเก็บกักน้ำ พื้นที่เหล่านี้ก็คือแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง จะต้องมีการขุดลอก ให้ความสามารถรับปริมาณน้ำให้เหมือนในอดีต ๓) พื้นที่ระบายน้ำ อันได้แก่ปากแม่น้ำหรือปลายทางของลำน้ำต่างๆ บริเวณเหล่านี้จะต้องมีการจัดการให้มีการระบายน้ำให้ไหลได้เร็วและสะดวกต่อการไหลลงสู่ทะเล ซึ่งอาจต้องมีการขุดสันดอนต่างๆ ไกลลงไปในทะเล แต่พื้นที่ทั้งสามแห่งนี้หากมีการดำเนินงานต้องใช้เงินมหาศาลทุ่มลงไป อันที่จะเป็นไปได้ในสภาพของประเทศไทยนั้นคงเป็นไปได้น้อยมาก ดังนั้นเราจึงต้องเลือกปฏิบัติในขั้นต้นด้วยการเข้าดำเนินการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธารทั้งที่เป็นลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา ให้มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นการจัดการที่สามารถทำได้ในขั้นต้น ผลที่ได้รับคือพื้นที่ที่มีการดำเนินการสามารถซับน้ำและชะลอน้ำไม่ให้ไหลหลากลงสู่ที่ต่ำ ไปสร้างความเสียหายให้แก่ประชาชน ปัญหาต่างๆ ก็จะลดลงในระดับหนึ่ง ซึ่งเรื่องนี้คงต้องขอมอบให้แก่ทุกส่วนได้ร่วมกันพิจารณาดำเนินการตั้งแต่รัฐบาลไปจนถึงประชาชนรากหญ้า

ทำยนี้ผู้เขียนใคร่ขอวิงวอนผู้ที่ยังมีส่วนในการตัดไม้ทำลายป่า ได้โปรดยั้งคิดหยุดการกระทำที่จะมีผลทำให้สภาพป่าหมดไปหรือเสื่อมไป นึกถึงครอบครัวและชีวิตของทุกคนที่จะต้องประสบภัยพิบัติเมื่อธรรมชาติขาดความสมดุล จะสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงที่เราท่านได้พบเห็นเมื่อปีที่แล้ว และใคร่ขอขอบคุณท่านที่ได้มีส่วนร่วมในการพลิกฟื้นคืนผืนป่าให้แก่แผ่นดินไทย ไม่ว่าจะเป็นการปลูกต้นไม้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่ารูปแบบต่างๆ ผู้เขียนก็หวังว่า ป่าของบ้านเมืองเราคงจะเป็นมรดกที่เราท่านจะได้มอบไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ได้ใช้ประโยชน์ สร้างความผาสุกแก่พวกเขาในอนาคต โดยไม่มีเสียด่างค่า สาบแช่ง จากพวกเขาและโทษพวกเราที่ทำกับธรรมชาติให้เสียไปที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มาเถอะครับยังไม่สายเกินแก้ หากเราท่านได้หันมาช่วยกันตั้งแต่วันนี้